

¹Бекнурманов Н.С.^a, ²Байкулова А.М., ³Шалабаева Л.И., ⁴Темірбай Н.М.,
³Шокпаров А.Ж.

¹М.Х. Дулати атындағы Тараз университеті, Тараз қ., Қазақстан

²Қазақ ұлттық қыздар педагогикалық университеті, Алматы қ., Қазақстан

³Халықаралық туризм және меймандостық университеті, Түркістан қ., Қазақстан

⁴И. Арабаев атындағы Қырғыз мемлекеттік университеті, Бишкек қ., Қырғызстан

ҚАЗАҚСТАН РЕСПУБЛИКАСЫНЫҢ ЖАЛПЫ БІЛІМ БЕРЕТІН МЕКТЕПТЕРІНІҢ ОРТА СЫНЫП ОҚУШЫЛАРЫНЫҢ ДЕНЕ ДАЙЫНДЫҒЫН ЗЕРТТЕУ

Бекнурманов Нурлан Сайлаубекович, Байкулова Айгерим Мейрхановна, Шалабаева
Лаура Исмаилбековна, Темірбай Нұржан Маратұлы, Шокпаров Алибек Жұмабек

**Қазақстан Республикасының жалпы білім беретін мектептерінің орта сынып
оқушыларының дене дайындығын зерттеу**

Аңдатпа. Бұл мақалада Қазақстан Республикасының жалпы білім беретін мектептеріндегі орта мектеп оқушыларының дене шынықтыру дайындығын зерттеу нәтижелері қарастырылады. Қазақстан Республикасында, сондай-ақ жақын және алыс шетелдерде жиналған соңғы бес жылдағы деректер қаралуда. Алынған мәліметтер негізінде дене шынықтыру бағдарламаларын жетілдірудің негізгі проблемалары мен перспективалары анықталды. Мақалада оқушылардың дене шынықтыру дайындығының тиімділігін арттыру, соның ішінде сараланған тәсілді енгізу және заманауи технологияларды қолдану бойынша ұсыныстар берілген. Тақырыптың өзектілігі дене шынықтыру мен спортты дамытуға бағытталған құқықтық және стратегиялық құжаттарды жүзеге асыру жағдайында мектеп оқушыларының дене тәрбиесі жүйесін жетілдіру қажеттілігімен анықталады ("Дене шынықтыру және спорт туралы" Қазақстан Республикасының 2014 жылғы 3 шілдесіндегі № 228-V ҚРЗ Заңы, Қазақстан Республикасының Дене шынықтыру және спортты дамытудың 2023-2029 жылдарға арналған тұжырымдамасы және т.б.). Зерттеу барысында балалар мен жасөспірімдердің дене шынықтыру дайындығын бағалаудың заманауи тәсілдері талданып, дене шынықтыруға деген ынтасына әсер ететін факторлар анықталды. Алынған нәтижелерді мектеп оқушыларының дене белсенділігінің деңгейін арттыру және жалпы білім беру ұйымдарындағы оқу үдерісін оңтайландыру бағдарламаларын өзірлеу мен енгізуде қолдануға болады.

Түйін сөздер: дене дайындығы, орта сынып оқушылары, дене шынықтыру, салауатты өмір салты, мотивация, қозғалыс белсенділігі.

Beknurmanov Nurlan Sailaubekovich, Baikulova Aigerim Meir Khanovna, Shalabayeva Laura
Ismailbekovna, Temirbai Nurjan Maratuly, Shokparov Alibek Zhumabekovich

**Study of physical fitness of secondary school students of comprehensive schools of the Republic
of Kazakhstan**

Abstract. This article examines the results of a study on the physical fitness of middle school students in general education schools of the Republic of Kazakhstan. The relevance of the topic is determined by the need to improve the physical education system for schoolchildren within the framework of implementing legal and strategic documents aimed at developing physical culture and sports (e.g., the Law of the Republic of Kazakhstan "On Physical Culture and Sports" dated July 3, 2014, No. 228-V ZRK; the Concept for the Development of Physical Culture and Sports in the Republic of Kazakhstan for 2023–2029, among others). The study analyzed modern approaches to assessing the physical fitness levels of children and adolescents, as well as identified factors influencing their motivation to engage in physical activity. The results obtained can be used in the development and implementation of programs to enhance students' physical activity and optimize the educational process in general education institutions.

Key words: physical fitness, middle school students, physical education, healthy lifestyle, motivation, motor activity.

Бекнурманов Нурлан Сайлаубекович, Байкулова Айгерим Мейрхановна, Шалабаева Лау-
ра Исмаилбековна, Темірбай Нұржан Маратұлы, Шокпаров Алибек Жұмабек

**Исследование физической подготовленности учащихся средних классов общеобразова-
тельных школ Республики Казахстан**

Аннотация. В данной статье рассматриваются результаты исследования физической подготовленности учащихся средних классов общеобразовательных школ Республики Казахстан. Рассматриваются данные последних пяти лет, собранные в Республике Казахстан, а также в ближнем и дальнем зарубежье. На основе полученных данных выявлены ключевые проблемы и перспективы совершенствования программ физического воспитания. В статье представлены рекомендации

для повышения эффективности физической подготовки школьников, включая внедрение дифференцированного подхода и использование современных технологий. Актуальность темы определяется необходимостью совершенствования системы физического воспитания школьников в условиях реализации правовых и стратегических документов, направленных на развитие физической культуры и спорта (Закон Республики Казахстан «О физической культуре и спорте» от 3 июля 2014 года № 228-V ЗРК, Концепция развития физической культуры и спорта Республики Казахстан на 2023–2029 годы и др.). В ходе исследования проанализированы современные подходы к оценке уровня физической подготовленности детей и подростков, а также выявлены факторы, влияющие на мотивацию к занятиям физической культурой. Полученные результаты могут быть использованы при разработке и внедрении программ по повышению уровня физической активности школьников и оптимизации учебного процесса в общеобразовательных организациях.

Ключевые слова: физическая подготовленность, ученики средних классов, физическая культура, здоровый образ жизни, мотивация, двигательная активность.

Кіріспе. Қазақстан Республикасының жеделдетілген әлеуметтік-экономикалық дамуы жағдайында өскелең ұрпақтың салауатты өмір салтын және дене шынықтырудың жоғары деңгейін қалыптастыруға сұраныс артып келеді. Дене шынықтыру және спорт саласындағы мемлекеттік реттеу бірқатар негізгі құжаттарда көрсетілген: «Дене шынықтыру және спорт туралы» Қазақстан Республикасының 2014 жылғы 3 шілдедегі № 228-V ҚРЗ Заңы, Қазақстан Республикасының Дене шынықтыру және спортты дамытудың 2023-2029 жылдарға арналған тұжырымдамасы (Қазақстан Республикасы Үкіметінің Қаулысы) 2023 жылғы 28 наурыздағы № 251), сондай-ақ Дене шынықтыру мен бұқаралық спортты дамытудың 2020-2025 жылдарға арналған кешенді жоспары (Қазақстан Республикасы Үкіметінің 2020 жылғы 23 сәуірдегі № 242 Қаулысы) [1-3]. Бұл құжаттар жиынтықта басымдықтарды, мақсаттар мен міндеттерді, сондай-ақ халықтың, атап айтқанда жастардың денсаулығын нығайтуға бағытталған мемлекеттік саясатты іске асыру тетіктерін анықтайды.

Оқушылардың дене шынықтыру дайындығы олардың денсаулығын нығайтуда, дене шынықтыруды қалыптастыруда және толыққанды өмір сүруге қажетті дағдыларды дамытуда шешуші рөл атқарады. Өсіп келе жатқан урбанизация, жаңа технологияларды енгізу және оқушылардың қозғалыс белсенділігінің төмендеуі жағдайында дене тәрбиесінің тиімді бағдарламаларын әзірлеу және іске асыру мәселесі өзекті бола түсуде.

Қазақстандағы зерттеулер оқушылардың денсаулығын бақылаудың маңыздылығын көрсетеді. ҚР Ғылым және жоғары білім министрлігінің гранттық қаржыландыру жобасына сәйкес оқу бағдарламаларының балалардың қазіргі заманғы қажеттіліктеріне сәйкес келмеуіне байланысты оқушылардың дене белсенділігінің деңгейі төмендейді. Зерттеу барысында жиналған антропометриялық деректер дене денсаулығын бағалаудың ұлттық стандарттарын енгізу қажеттілігін көрсетеді.

Халықаралық тәжірибеде дене белсенділігін бақылау үшін цифрлық технологияларды қолдану, сондай-ақ оқушылардың жеке ерекшеліктерін ескеретін сараланған тәсілді енгізу сияқты тенденциялар ерекшеленеді. Мысалы, Ресейдегі зерттеулер дене тәрбиесіне жеке көзқарас мотивациясын арттыруға және дене шынықтыру көрсеткіштерін жақсартуға ықпал ететінін көрсетті.

Спорт саласындағы мемлекеттік саясатты жүзеге асырудағы маңызды мақсатты топтардың бірі орта мектептердің орта сынып оқушылары болып табылады. Дәл осы жас аралығында (шамамен 11-15 жас) жасөспірімдерде дене шынықтыру мен салауатты өмір салтына байланысты ұзақ мерзімді әдеттер мен құндылықтар қалыптасады. Қазақстан Республикасында дене шынықтыруды және спортты дамытудың 2023-2029 жылдарға арналған тұжырымдамасына сәйкес, өскелең ұрпақтың жүйелі түрде дене шынықтырумен және спортпен шұғылдануға қызығушылығын қалыптастыруға, сондай-ақ дене шынықтыру деңгейін көтеруге жағдай жасауға ерекше назар аудару қажет.

Сонымен қатар, бірқатар заманауи зерттеулерге сәйкес, ұйымдастырушылық-құқықтық аспектілерден басқа, мотивациялық факторлар, ата-аналардың қолдауы, дене шынықтыруға арналған оқу бағдарламалары, білім беру ортасының ерекшеліктері (соның ішінде мектептердегі материалдық-техникалық база) және білім беру сапасы балалардың дене дамуының нәтижелеріне айтарлықтай әсер етеді [4-7]. Сондықтан, бұл жұмыс жоғарыда аталған факторларды, сондай-ақ Қазақстан Республикасының заңнамасында белгіленген құқықтық және тұжырымдамалық нұсқауларды ескере отырып, орта мектеп оқушыларының дене дайындығын кешенді бағалауға тырысады.

Зерттеу мақсаты: Қазақстан Республикасының жалпы білім беретін мектептерінің орта сынып оқушыларының дене шынықтыру дайындығының ерекшеліктерін зерделеу және мемлекеттік саясат пен стратегиялық құжаттар контекстінде

дене шынықтырумен айналысуға мотивацияны қалыптастыруға әсер ететін факторларды анықтау.

Зерттеудің міндеттері: Қазақстан Республикасындағы дене шынықтыру және спорт саласындағы қолданыстағы нормативтік-құқықтық базаға талдау жүргізу («Қазақстан Республикасының Дене шынықтыру және спорт туралы заңын» және мемлекеттік бағдарламаларды ескере отырып).

Отандық тәжірибеде қолданылатын тесттер мен стандарттар жүйесі негізінде орта мектеп оқушыларының дене шынықтыру дайындығын зерттеу.

Білім беру ортасының және мотивациялық факторлардың (соның ішінде ата-аналардың, мұғалімдердің және әлеуметтік қолдаудың рөлі) мектеп оқушыларының дене дамуының көрсеткіштеріне әсерін бағалау.

Орта сыныптарда оқу бағдарламаларын жетілдіру және сыныптан тыс дене шынықтыру сабақтарын ұйымдастыру бойынша практикалық ұсыныстар әзірлеу.

Материалдар мен әдістер. Әдебиеттерге шолу. Оқушылардың дене дайындығы саласындағы шетелдік және отандық зерттеулер: соңғы бірнеше онжылдықта мектеп оқушыларының дене шынықтыруын дамыту тақырыбы педагогика, спорт физиологиясы, даму психологиясы және медицина мамандарының айтарлықтай назарын аударды. Көптеген зерттеулер салауатты өмір салтының негіздерін қалыптастыруда дене шынықтырумен жүйелі түрде айналысудың рөлін атап көрсетеді [5, б. 388; 6, б. 454]. 11-15 жас аралығындағы мақсатты жаттығу әсері күш, жылдамдық, төзімділік, икемділік және үйлестіру қабілеттері сияқты моторлық қасиеттердің үйлесімді дамуына ықпал ететіні көрсетілген.

Мысалы, Ресейде мектеп оқушыларының дене шынықтыруын бағалаудың бірыңғай стандарттары мен әдістемелерін әзірлеуге ерекше көңіл бөлінеді (ФГБУ ФНЦ ВНИИФК, 2023) [8]. Бұл стандарттар гендерлік және жас ерекшеліктерін ескереді, бұл оқушылардың дене шынықтыру дайындығының деңгейін объективті бағалауға және дене шынықтырудың оқу бағдарламаларын түзетуге мүмкіндік береді (Ресей Федерациясының 6-10 жастағы балаларының дене шынықтыру көрсеткіштерін бағалаудың бірыңғай стандарттары, 2023). Бұл ұсыныстар ресейлік ерекшеліктерге бейімделгенімен, көптеген ережелер Қазақстандағы зерттеушілер үшін де қызықты болуы мүмкін, өйткені бұл мемлекеттерде мектептегі дене тәрбиесінің дәстүрлері ұқсас.

Сонымен қатар, елімізде арнайы зерттеулер жүргізілуде, мысалы «Балалар мен жасөспірімдердің денсаулығының мониторингі: ұлттық өлшеу

құралдарын модификациялау» жобасы Ұлттық дене шынықтыру ғылыми-практикалық орталығы мен Л.Н. Гумилев атындағы Еуразия ұлттық университетімен бірлесіп іске асырылуда. Зерттеулер 2023 жылдың қазан айында Жамбыл облысында, Тараз қаласында, сондай-ақ Солтүстік Қазақстан облысында басталды. Жобаның мақсаты - мектеп жасындағы балалардың физикалық денсаулығын бағалауға арналған тесттер әзірлеу. Жоба, дене салмағы, қол бұлшықеттерінің күші сияқты антропометриялық және физиометриялық көрсеткіштерді бағалайды, сонымен қатар халықаралық әдістерді қолдана отырып, оқушылардың дене шынықтыру дайындығын тексереді [9].

Қазақстан Республикасындағы мемлекеттік-құқықтық аспектілерін талдау. Қазақстанда дене шынықтыру және спорт саласын құқықтық реттеу «Дене шынықтыру және спорт туралы» Заңға (2014 жылғы 3 шілдедегі № 228-V ҚРЗ) негізделеді, ол халықтың әртүрлі топтары оның ішінде мектеп оқушылары үшін бұқаралық спорт пен дене шынықтыруды дамытудың құқықтық және ұйымдастырушылық негіздерін анықтайды. 2023 жылы қабылданған «Дене шынықтыру мен спортты дамытудың 2029 жылға дейінгі» тұжырымдамасы халықтың әр түрлі жастағы адамдарын тартуға, спорт резервін жетілдіруге және өскелең ұрпақтың денсаулығын нығайтуға ықпал ететін кешенді бағдарламаларды жүзеге асыруға бағытталған стратегиялық басымдықтарды бекітеді.

Тұжырымдамалық құжаттардан басқа маңызды құрал Дене шынықтыру мен бұқаралық спортты дамытудың 2020-2025 жылдарға арналған кешенді жоспары болып табылады. Онда мектептердің материалдық-техникалық базасын дамыту, дене шынықтыру пәні мұғалімдерінің біліктілігін арттыру, сондай-ақ оқытудың заманауи әдістері мен инновациялық формаларын енгізу бойынша нақты іс-шаралар қарастырылған.

Заманауи зерттеулер мектеп оқушыларының дене белсенділігінің деңгейі білім беру ортасымен және мотивация жүйесімен тығыз байланысты екенін көрсетеді [4, б. 10]. Оқушылармен қарым-қатынастың коммуникативті-бағдарлы моделін қолдану кезінде олардың дене шынықтыруға деген қызығушылығы байқалды. Сонымен қатар, оқытудың жобалық формаларын енгізу, дене шынықтыру-сауықтыру іс-шараларын бәсекелестік және ынталандыру элементтерімен жүзеге асыру жасөспірімдерде белсенді өмір салтын қалыптастыруға ықпал етеді.

Зерттеудің контингенті мен базасы. Зерттеуге Қазақстан Республикасының үш орта мектебінің (Астана, Тараз және Шымкент қалалары) 5-9 сынып оқушылары (11-15 жас) қатысты. Қатысушылардың

жалпы саны 240 адамды құрады (120 ұл және 120 қыз). Мектептерді таңдау олардың жобаға қатысуға дайындығына және базалық спорттық инфрақұрылымның болуына байланысты болды.

Деректерді жинау әдістері:

Сауалнама жүргізу: Автор әзірлеген оқушыларға арналған сауалнама, оның ішінде дене шынықтыру және спортпен айналысу жиілігі, дене шынықтыру сабақтарына қызығушылық, мектеп инфрақұрылымын (спорт залдары, ойын алаңдары мен жабдықтар) қабылдау, салауатты өмір салтына деген көзқарас туралы сұрақтар.

Педагогикалық эксперимент: Коммуникативті-бағдарлы өзара әрекеттесу моделі қолданылған мектептердің бірінде үш ай бойы дене шынықтыру пәнінен қосымша (факультативтік) сабақтарды ұйымдастыру [4, б. 7].

Дене дайындығын тестілеу: Пайдаланылған әдістемелік ұсыныстармен келісілген базалық сынамаалар (Ресей Федерациясының 6-10 жастағы балаларының дене шынықтыру көрсеткіштерін бағалаудың бірыңғай стандарттарына және «Балалар мен жасөспірімдердің денсаулығының мониторингі: ұлттық өлшеу құралдарын модификациялау» жобасына сүйенді, 2023):

- 30 метрге жүгіру (жылдамдық);
- челноктық жүгіру 3×10 м (жылдамдық-күш қасиеттері және үйлестіру);
- кермеге тартылу (ұлдар) / жатып қолды бүгу және созу (қыздар) — күшті бағалау;
- орындықта тұрған қалыптан алға еңкею (икемділік);
- 1000 м / 800 м қашықтыққа жүгіру (жалпы төзімділікті дамыту).

Статистикалық өңдеу әдістері: пайдаланылған сипаттамалық статистика (орташа мәндер, стандартты ауытқулар) және Стюдент критерийі (t-тест) екі үлгінің арасындағы айырмашылықты тексеру үшін (коммуникативті-бағдарлы модельді енгізгенге дейін және кейін, сондай-ақ ұлдар мен қыздар арасында).

Зерттеуді ұйымдастыру және этикалық аспектілер. Зерттеу 2023 жылдың қыркүйегі мен 2024 жылдың қаңтары аралығында жүргізілді. Оқушыларға сауалнама жүргізу және тестілеу мектеп әкімшілігімен, ата-аналармен келісілген дене шынықтыру сабақтары мен қосымша сабақтар аясында жүргізілді. Барлық қатысушыларға зерттеудің мақсаттары мен әдістері туралы ақпарат берілді, деректердің құпиялылығы қамтамасыз етілді.

Нәтижелер. Дене шынықтырудың бастапқы көрсеткіштерін талдау. Бастапқы тестілеу нәтижелері бойынша (қыркүйек 2023 ж.) мектептер арасында және олардың әрқайсысының ішінде дене шынықтырудың

әртүрлі деңгейлері анықталды. Ер балалардағы орташа көрсеткіштер күш пен жылдамдықты сынау бойынша, ал қыздарда икемділік көрсеткіштері бойынша жоғары болып шықты. Сонымен қатар, субъектілердің көпшілігінде (шамамен 55 %) жалпы төзімділік деңгейі (1000/800 метрге жүгіру нәтижелері) орташа жас стандарттарына сәйкес келді, тағы 20 %-ында «орташадан төмен» деп бағаланған көрсеткіштер болды.

Қарым-қатынасқа бағытталған өзара әрекеттесу моделінің әсері. Зерттелген мектептердің бірінде (Астана қ.) оқушылардың белсенділігі мен ынтасына баса назар аударып отырып, қосымша сабақтар бағдарламасы енгізілді: тақырыптық спорттық жарыстар (кіші-футбол, эстафеталар), оқушылармен және ата-аналармен интерактивті талқылаулар (онлайн және офлайн) енгізілді, сондай-ақ қозғалыс тапсырмаларын жүйелі түрде орындауға ынталандыру. Үш айдың қорытындысы бойынша (2023 жылдың желтоқсаны) эксперименттік топта (n=40) статистикалық маңызды ($p < 0,05$) жылдамдық пен төзімділік көрсеткіштерінің жақсаруы байқалды, ал бақылау тобында (n=40) маңызды өзгерістер анықталмады ($p > 0,05$).

Мотивациялық факторлар мен білім беру ортасының рөлі. Сауалнама көрсеткендей, сауалнамаға қатысқандардың шамамен 70 % -ы дене шынықтыру сабақтарын «әрдайым қызықты бола бермейді» деп санаса, 25 % -ы «құрал-жабдықтардың» (спорттық жабдықтар, тренажерлар) жетіспейтіндігін атап өтті. Сабақтан тыс уақытта дене шынықтырумен айналысуға оң әсер ететін факторлардың ішінде респонденттер мыналарды атады: қызықты секцияның болуы (әсіресе тегін болса), отбасының қолдауы (ата-аналар балаларымен спортпен шұғылданады) және спорттық инфрақұрылымның (мектеп стадионы, секциялар, клубтар) қолжетімділігі.

Сондай-ақ, ата-аналар мен сынып жетекшісінің спорттық іс-шаралар мен жарыстарды ұйымдастыруға белсенді қатысуы, сыныптан тыс дене шынықтыру іс-шараларына қатысатын оқушылардың үлесін едәуір арттыратындығы анықталды. Бұл салауатты өмір салтын ұстануға тұрақты мотивацияны қалыптастырудағы елеуметтік қолдаудың маңызды рөлі туралы зерттеулердің қорытындыларын растайды [6, б. 456].

Талқылау. Алынған мәліметтерді мемлекеттік саясатпен және мақсатты көрсеткіштермен («ҚР Дене шынықтыру және спорт туралы» Заңы, Дене шынықтыру мен спортты дамытудың 2023-2029 жылдарға арналған тұжырымдамасы, 2020-2025 жылдарға арналған кешенді жоспар) салыстыра отырып, Қазақстанда мектептегі дене шынықтыруды жетілдіру мақсатында құқықтық және

ұйымдастырушылық алғышарттар жасалған деген қорытынды жасауға болады. Дегенмен, оқушылардың ағымдағы дене шынықтыру дайындығын талдау және анықталған проблемалар (құрал-жабдықтардың жетіспеушілігі, мотивацияның нашарлығы) одан әрі дамыту қажеттігін көрсетеді:

Инфрақұрылымдар — спорт залдары мен алаңдарын жаңғырту, құрал-жабдықтармен және тренажерлармен жабдықтау, сондай-ақ дене белсенділігін бақылаудың заманауи цифрлық технологияларын (киілетін құрылғылар, электронды белсенділік күнделіктері) енгізу.

Білім беру ортасының — дәстүрлі сабақтар факультативтермен, секциялармен және спорт фестивальдерімен толықтырылатын дене шынықтырудың неғұрлым өзгермелі бағдарламаларына көшу.

Ата-аналарды ынталандыру және тарту бағдарламалары — отбасылық спорт клубтарын құру, бірлескен жарыстар мен іс-шараларды өткізу, бұл мектеп пен отбасы арасындағы байланысты нығайтуға ықпал етеді.

Ұсынылған нәтижелер басқа авторлардың бақылауларына сәйкес келеді, дене тәрбиесіне интеграцияланған тәсілдің маңыздылығын көрсете отырып қозғалыс қасиеттерін нормативті бағалаудан бастап, балалардың қызығушылығын арттырудың педагогикалық - психологиялық әдістеріне дейін [5, б. 390; 6, б. 459].

Қорытынды. 1. Оқушылардың дене дайындығының ағымдағы деңгейі Қазақстан Республикасының зерттелген білім беру ұйымдарында ол жалпы жас бойынша орташа стандарттарға сәйкес келеді, алайда оқушылардың едәуір бөлігінде төзімділік пен жылдамдық-күш қабілеттерінің көрсеткіштері төмендеген.

2. Қазақстанның құқықтық базасы («Дене шынықтыру және спорт туралы» Заң, 2023-2029 жылдарға арналған дене шынықтыру мен спортты дамыту тұжырымдамасы, 2020-2025 жылдарға арналған кешенді жоспар) мектептерде дене шынықтыруды дамытуға қолайлы жағдай жасайды. Дегенмен, аймақтық және әлеуметтік ерекшеліктерді ескеретін практикалық іс-шараларды одан әрі нақтылау және енгізу қажеттілігі байқалады.

3. Мотивациялық аспект мектеп оқушыларының дене шынықтыру дайындығын арттыруда шешуші рөл атқарады. Коммуникативті-бағдарлы модельді енгізу, сонымен қатар әр түрлі мамандықтағы педагогтарды және ата-аналар мен тәрбиешілерді сыныптан тыс жұмыстарды ұйымдастыруға белсенді тарту балалардың дене дамуының көрсеткіштеріне оң әсер етеді.

4. Ұсынымдар: мектептегі дене шынықтыру жүйесін одан әрі дамыту үшін мыналар кіреді:

– материалдық-техникалық базаны жетілдіру (спорттық жабдықтар, ойын алаңдары, физикалық белсенділікті бақылауға арналған ІТ-шешімдер);

– дене шынықтыру бағдарламаларын жаңғырту: спорт түрлерінің тізімін кеңейту, ойын және командалық әдістерді, жобалық тапсырмаларды және жарыс форматтарын енгізу;

– жергілікті өзін-өзі басқару органдарының, қоғамдық ұйымдардың және спорт федерацияларының қатысуымен «Мектеп-Отбасы-Қоғамдастық» интеграцияланған бағдарламаларын құру.

Осылайша, зерттеу құқықтық қолдауды, білім беру бағдарламаларын өзектендіруді және әлеуметтік мотивацияны арттыруды біріктіретін кешенді тәсіл Қазақстан Республикасындағы мектеп оқушыларының дене шынықтыру дайындығын арттыруда ең тиімді болып табылатынын растайды.

Әдебиеттер тізімі

- 1 Қазақстан Республикасының Заңы 2014 жылғы 3 шілдедегі № 228-V ҚРЗ «Дене шынықтыру және спорт туралы» (2024.20.08. берілген өзгерістер мен толықтырулармен). <https://adilet.zan.kz/kaz/docs/Z1400000228> (қолданылған күні: 14.01.2024).
- 2 Қазақстан Республикасында дене шынықтыру мен спорт саласын дамытудың 2023-2029 жылдарға арналған тұжырымдамасы (Қазақстан Республикасы Үкіметінің 2023 жылғы 28 наурыздағы № 251 қаулысымен бекітілген). <https://adilet.zan.kz/kaz/docs/P2300000251> (қолданылған күні: 14.01.2024).
- 3 Қазақстан Республикасында дене шынықтыру мен бұқаралық спортты дамыту жөніндегі 2020-2025 жылдарға арналған кешенді жоспары (Қазақстан Республикасы Үкіметінің 2020 жылғы 23 сәуірдегі № 242 қаулысымен бекітілген). <https://adilet.zan.kz/kaz/docs/P2000000242> (қолданылған күні: 14.01.2024).
- 4 Денисенкова Н.С. Исследование учебной мотивации первоклассников в различных образовательных средах // Психологическая наука и образование. - 2020. - Т. 25. - №1. - С. 5–15. DOI: 10.17759/pse.2020250101.
- 5 Слепченко А.Л., Краснов Р.К., Вольский В.В. Мотивация как компонент занятий физической культурой // Молодой ученый. - 2019. - №19(257) - С. 388-390. URL: <https://moluch.ru/archive/257/58864/>.
- 6 Полищук М.А., Шишкина А.В. Возможности социологического изучения физической культуры как средства формирования здорового образа жизни студентов // Вестник Удмуртского университета, серия «Социология. Политология. Международные отношения». - 2022. - Т. 6. - №4. - С. 451-460. DOI: 10.35634/2587-9030-2022-6-4-451-460.

- 7 Перекусихин М.В., Васильев В.В., Рябинина Т.В., Васильев Е.В. Санитарно-эпидемиологическое благополучие и здоровье обучающихся образовательных организаций в современных условиях // Здоровье населения и среда обитания. – 2020. – №8. – С. 31-37. <https://doi.org/10.35627/2219-5238/2020-329-8-31-37>.
- 8 Унифицированные нормативы оценки показателей физической подготовленности 6-10 летних детей Российской Федерации. <https://emir.gov.ru/library/books/ocenka-fiz-podg-6-10> (қолданылған күні: 14.01.2024).
- 9 Проект «Мониторинг физического здоровья детей и подростков: модификация национальных измерительных инструментов: Реализуется Национальным научно-практическим центром физической культуры совместно с Евразийским национальным университетом им. Л.Н. Гумилева. <https://nnpcfk.kz/index.php/ru/nauka/nauchnye-issledovaniya/proekt-monitoring-fizicheskogo-zdorovya-detej-i-podrostkov-modifikatsiya-natsionalnykh-izmeritelnykh-instrumentov> (қолданылған күні: 14.01.2024).

References

- 1 Қазақстан Республикасының Заңы 2014 жылғы 3 шілдедегі № 228-V ҚРЗ «Дене шынықтыру және спорт туралы» (2024.20.08. берілген өзгерістер мен толықтырулармен). <https://adilet.zan.kz/kaz/docs/Z1400000228> (қолданылған күні: 14.01.2024).
- 2 Қазақстан Республикасында дене шынықтыру мен спорт саласын дамытудың 2023-2029 жылдарға арналған тұжырымдамасы (Қазақстан Республикасы Үкіметінің 2023 жылғы 28 наурыздары № 251 қаулысымен бекітілген). <https://adilet.zan.kz/kaz/docs/P23000000251> (қолданылған күні: 14.01.2024).
- 3 Қазақстан Республикасында дене шынықтыру мен бұқаралық спортты дамыту жөніндегі 2020-2025 жылдарға арналған кешенді жоспары (Қазақстан Республикасы Үкіметінің 2020 жылғы 23 сәуірдегі № 242 қаулысымен бекітілген). <https://adilet.zan.kz/kaz/docs/P2000000242> (қолданылған күні: 14.01.2024).
- 4 Denisenkova N.S. Issledovanie uchebnoj motivacii pervoklassnikov v razlichnyh obrazovatel'nyh sredah // Psihologicheskaja nauka i obrazovanie. - 2020. – T. 25. – №1. – S. 5–15. DOI: 10.17759/pse.2020250101.
- 5 Slepchenko A.L., Krasnov R.K., Vol'skij V.V. Motivacija kak komponent zanjatij fizicheskoy kul'turoj // Molodoj uchenyj. – 2019. - №19(257) – S. 388-390. URL: <https://moluch.ru/archive/257/58864/>.
- 6 Polishchuk M.A., Shishkina A.V. Vozmozhnosti sociologicheskogo izucheniya fizicheskoy kul'tury kak sredstva formirovaniya zdorovogo obraza zhizni studentov // Vestnik Udmurtskogo universiteta, serija «Sociologija. Politologija. Mezhdunarodnye otnosheniya». – 2022. – T. 6. – №4. – S. 451-460. DOI: 10.35634/2587-9030-2022-6-4-451-460.
- 7 Perekusihin M.V., Vasil'ev V.V., Rjabinina T.V., Vasil'ev E.V. Sanitarно-jepidemiologicheskoe blagopoluchie i zdorov'e obuchajushhihsja obrazovatel'nyh organizacij v sovremennyh uslovijah // Zdorov'e naselenija i sreda obitanija. – 2020. - №8. – S. 31-37. <https://doi.org/10.35627/2219-5238/2020-329-8-31-37>.
- 8 Unificirovannye normativy ocenki pokazatelej fizicheskoy podgotovlennosti 6-10 letnih detej Rossijskoj Federacii. <https://emir.gov.ru/library/books/ocenka-fiz-podg-6-10> (қолданылған күні: 14.01.2024).
- 9 Proekt «Monitoring fizicheskogo zdorov'ja detej i podrostkov: modifikacija nacional'nyh izmeritel'nyh instrumentov: Realizuetsja Nacional'nym nauchno-prakticheskim centrom fizicheskoy kul'tury sovmestno s Evrazijskim nacional'nym universitetom im. L.N. Gumileva. <https://nnpcfk.kz/index.php/ru/nauka/nauchnye-issledovaniya/proekt-monitoring-fizicheskogo-zdorovya-detej-i-podrostkov-modifikatsiya-natsionalnykh-izmeritelnykh-instrumentov> (қолданылған күні: 14.01.2024).

Хат-хабарларға арналған автор (бірінші автор) Бекнурманов Нурлан Сайлаубекович – ҚР Құрметті спорт қызметкері, педагогика магистрі, М.Х. Дулати атындағы Тараз университеті, Тараз қ., Қазақстан. e-mail: nurlan_beknurmanov@mail.ru, ORCID ID: https://orcid.org/0000-0003-0732-4780	Автор для корреспонденции (первый автор) Бекнурманов Нурлан Сайлаубекович – Заслуженный деятель спорта РК, магистр педагогики, Таразский университет имени М.Х. Дулати, г. Тараз, Казахстан. e-mail: nurlan_beknurmanov@mail.ru, ORCID ID: https://orcid.org/0000-0003-0732-4780	The Author for Correspondence (The First Author) Beknurmanov Nurlan Sailaubekovich – Honored Worker of Sports of the Republic of Kazakhstan, Master of Pedagogy, M.H. Dulati Taraz University, Taraz, Kazakhstan. e-mail: nurlan_beknurmanov@mail.ru, ORCID ID: https://orcid.org/0000-0003-0732-4780
---	--	---

Мақала түскен күні: 12.02.2025

Мақала басылымға қабылданған күні: 22.05.2025